

УДК 346.543

Г.С. ПІЛГРИМ, Інститут економіко-правових досліджень НАН України

ПОНЯТТЯ ТА ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ КОНЦЕСІЇ ОБ'ЄКТІВ ПРАВА КОМУНАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Ключові слова: концесія, об'єкти права комунальної власності

На даний час концесії посідають чільне місце у господарсько-правовому механізмі сучасних держав, тим самим відіграючи досить важливу роль у розвитку їх економік. Значний інвестиційний потенціал концесій привернув увагу й вітчизняного законодавця, що отримало прояв у прийнятті у 1999 році Закону України «Про концесії». Не можна не відзначити того факту, що під час розробки вітчизняного концесійного законодавства був врахований передовий зарубіжний досвід правового регулювання концесійних відносин, переважно країн Західної Європи. Звісно, це можна пояснити перебуванням у межах однієї правової системи (зокрема, континентальної), синхронністю та органічністю розвитку окремих правових інститутів, а також наявністю тривалих історично підтверджених господарських зв'язків, які будувалися на засадах концесії.

Питанням правового регулювання концесійних відносин приділялася увага як з боку вітчизняних, так і зарубіжних вчених та практиків. Зокрема, концесія як правова форма використання державного майна у господарській діяльності розглядалася у роботі О.А. Медведевої. На відмінних ознаках концесії від оренди детально зупинявся В.А. Устименко. На особливостях концесії як заохочувально-обмежувального спеціального режиму господарювання акцентувала увагу О.Р. Зельдіна. Серед зарубіжних досліджень можна виділити роботи російських вчених, зокрема, С.А. Сосни, О.М. Савінової,

О.О. Левицької тощо. Проте недостатньо дослідженими та такими, що потребують подальшого аналізу, залишаються питання висвітлення історико-правових передумов формування змістовного навантаження поняття «концесія», а також особливостей правового регулювання концесійних відносин із використанням окремих об'єктів права комунальної власності. У зв'язку з цим метою даної статті є розробка пропозицій щодо удосконалення поняття «концесія» та окремих положень концесійного законодавства України. Новизною роботи є обґрунтування необхідності вдосконалення визначення поняття «концесія» та більш чіткої регламентації передачі у концесію автомобільних доріг комунальної форми власності.

Для досягнення поставленої мети були вирішені наступні завдання:

- проаналізовано існуючі наукові розробки та вітчизняне законодавство в контексті досліджуваної тематики;
- розроблено пропозиції щодо вдосконалення законодавства України у досліджуваній сфері.

Як не дивно, але концесія має багатовікову історію становлення та розвитку як щодо її правової форми (акт публічної влади, певний дозвіл, договір), так і предмету концесійних правовідносин (природні ресурси, зокрема надра, об'єкти інфраструктури державної та комунальної форми власності тощо). Історико-правовий аналіз розвитку концесійної діяльності дозволяє виділити наступні періоди формування концесій:

- період Середньовіччя. Характерним є те, що концесії надавалися виключно у сфері надкористування, які отримали назву гірничих концесій. У цей період концесії мали односторонній (не договірний) характер та були результатом прояву волі лише монарха, мали силу закону і надавалися за актами публічної влади (зокрема жалуваними грамотами), а тому відносини концесіонера і концесіодавця будувались на основі чіткої субординації (підпорядкування). Концесіонер

мав право проявити свою волю лише в рамках згоди чи незгоди з запропонованими умовами гірничої концесії, тобто прийняти концесію як благо в цілому чи відмовитись від неї взагалі;

- дореволюційний період (середина XIX століття – 1917 р.) характеризується тим, що в цей період реалізація концесій відбувалась як на загальнодержавному, регіональному, так і на муніципальному рівнях. Поширеними були природоресурсні концесії і лише згодом концесії починають застосовуватися щодо об'єктів інфраструктури. Концесійна діяльність здійснювалася на договірній основі;

- радянський період (1917-1937 рр.). Цей період характеризувався існуванням переважно загальнодержавних концесій, оскільки, з одного боку, рішення про надання концесії приймав Головний концесійний комітет при РНК СРСР а, з іншого – концесії у той час мали на меті подолання економічної кризи та нарощування виробництва у різних галузях економіки країни. У цей період концесіонерів допускали до тих сфер господарювання, які представляли собою виключну монополію держави. При цьому концесіонерами виступали переважно іноземні інвестори, втім в період НЕПу не виключалась можливість надання концесій і вітчизняним суб'єктам господарювання. Здійснення концесійної діяльності у цей період показало, що метою залучення іноземного капіталу в економіку держави були інтереси його економічного розвитку, подолання економічної і технічної відсталості. Крім того, це сприяло залученню твердої валюти, зростанню доходів до бюджету у формі часткових відрахувань від обороту і інших доходів, додатковому насиченню внутрішнього ринку, зменшенню безробіття, поліпшенню платіжного балансу тощо;

- сучасний період (1992 р. – по теперішній час). Саме у 1992 р. було прийнято Закон України «Про іноземні інвестиції», який передбачав можливість залучення іноземних інвестицій на концесійній основі. Переважно об'єктом концесії у той час виступали при-

родні ресурси. Ключовими змінами у правовому регулюванні концесійних відносин були ознаменовані 1999 р. та 2003 р., протягом яких були прийняті Закон України «Про концесії» та Господарський кодекс України.

Із формуванням у багатьох країнах світу концесійного законодавства доводиться констатувати, що дефініція «концесія» отримала належне нормативне оформлення із урахуванням специфіки, притаманної існуючим правовим системам.

Зокрема, у країнах, які сповідують цінності континентальної правової системи, особливо у Франції, концесії, концесійні договори вважаються адміністративно-правовим договором та відносяться до сфери регулювання публічного права. Наприклад, відомий французький адміністративіст Ж. Ведель описує концесію як один із способів здійснення публічною владою своїх повноважень, за допомогою доручення приватній особі (концесіонерові) «турботу про управління публічною службою під контролем органу, що надає концесію, за умови сплати винагороди, що стягується концесіонером з клієнтури служби» [1, с.487].

Що ж стосується країн англосаксонської системи права, то концесійний договір (концесію) відносять до сфери договірного (контрактного) права [2, с.258].

Наявність таких протилежних правових підходів до визначення сутності концесії, які у підсумку визначають концепцію нормативного акту, у певній мірі можна визнати результатом впливу різномірних тез і висновків, що формулювалися представниками тих або інших наукових течій. Представляється, що найбільш цікаві для розуміння природи концесій висновки були висловлені окремими вченими доби дореволюційної Росії, епохи Радянського Союзу та сучасними дослідниками концесійних правовідносин.

Переважно на визначенні пропорцій «дозволу» та «договору» у складі концесій буде сконцентрована увага дослідників цієї форми господарювання.

Так, дослідження дореволюційних учених відображали погляд на концесію як поєднання цивільно-правового договору і публічного адміністративного акту, що закріплював певний привілей [3, с.32], а в «сенатській практиці панувала теорія виключно цивілістичної природи концесій» [4, с.109].

Поняття «концесій» у радянському законодавстві історично склалося наступним чином. До моменту видання Цивільного кодексу поняття «концесії» вживалося законодавством лише у випадках, коли мова йшла про залучення іноземного капіталу до господарської діяльності в СРСР. З прийняттям Цивільного кодексу це поняття стало поширюватися не лише на іноземний капітал, але й на капітал внутрішній, якому надавалася можливість володіти підприємствами визначеного законом розміру, експлуатувати підприємства, пов'язані безпосередньо з обслуговуванням потреб населення, головним чином підприємств комунального характеру (постанова ВЦВК та РНК від 12.04.1923 р.), а також здійснювати таку діяльність, яка пов'язана з володінням майном, вилученим з цивільного обігу [5, с.220].

Сучасні дослідники концесійних відносин також вирізняються багатоманітністю підходів до визначення сутності концесій.

Питома вага вітчизняних юридичних досліджень із цього питання є вкрай низькою, що обумовлює необхідність у подальшому активізації роботи у цьому напрямку. Втім не можна обійти увагою висновки наведені у роботах О.Р. Зельдіної, О.М. Григорова, О.А. Медведєвої щодо змістовного навантаження терміну «концесія».

Так, О.Р. Зельдіна визначає концесію як юридичну конструкцію залучення інвестицій для будівництва та/або експлуатації об'єктів права державної та/або комунальної власності, що забезпечує сполучення інтересів суб'єктів господарювання і держави за допомогою встановлення обмежень і заохочень [6, с.5]. Інвестиційний характер концесій також підкреслюється у дослідженнях О.М. Григорова. На

його думку, концесійний договір є різновидом інвестиційної угоди за участю держави, а, враховуючи особливості суб'єктного складу, об'єктів, структури, набрання чинності, вирішення інвестиційних спорів, ще й має характер «квазіміжнародного» договору [7, с.5-6].

Досліджуючи сучасну та зарубіжну практику організації господарювання на концесійній основі із використанням державного та комунального майна, О.А. Медведєва доходить висновку про необхідність вдосконалення нормативного визначення концесії, що міститься у Законі України «Про концесії». У зв'язку з цим авторка пропонує власне тлумачення терміну «концесія» та зводить його значення до заснованого на договорі делегування державою та/або територіальною громадою повноважень створення та/або управління чи експлуатації об'єктів державної та комунальної власності, що є вилученими з вільного економічного обороту, та/або прав здійснення певних видів господарської діяльності приватним суб'єктам господарювання з метою поліпшення задоволення громадських потреб [8, с.7].

Не відрізняється одноманітністю й сучасне нормативне розуміння концесії. Так, аналіз концесійного законодавства окремих зарубіжних країн яскраво свідчить про те, що у поняття «концесія» вкладається дещо різне розуміння його сутності. Зокрема, концесія отримує юридичний вираз або у формі дозволу або договору, а за своєю об'єктною спрямованістю стосується державного та муніципального нерухомого майна, природних ресурсів із спрямованістю на залучення інвестицій у реконструкцію існуючого чи створення нового нерухомого майна.

Такий досить широкий, так би мовити, «діапазон» складових дефініції «концесія», навіть на нормативному рівні, можна пояснити відсутністю усталених підходів до розуміння цього терміну. Як відзначається у наукових джерелах, навіть серед членів Євросоюзу, де моделі господарського управління державним сектором близькі між со-

бою і концесійне законодавство налічує більш ніж вікову історію, є істотні відмінності в тлумаченні концесій. Цей факт відзначається, зокрема, в нових правилах Єдиного ринку, прийнятих Європейською комісією у грудні 1999 р. Там же дається визначення концесії як системи відносин, при якій суспільна влада доручає третій стороні (приватній або змішаній компанії) управління об'єктами інфраструктури або іншими суспільними службами за умови прийняття цією стороною на себе підприємницького ризику і обов'язків по експлуатації устаткування [9, с.68].

Звісно, вітчизняне законодавство також наводить визначення поняття «концесія», на аналізі якого слід зупинитися. Так, у абз.2 ч.1 ст.1 Закону України «Про концесії» концесія формулюється як надання з метою задоволення громадських потреб уповноваженим органом виконавчої влади чи органом місцевого самоврядування на підставі концесійного договору на платній та строковій основі юридичній або фізичній особі (суб'єкту підприємницької діяльності) права на створення (будівництво) та (або) управління (експлуатацію) об'єкта концесії (строкове платне володіння), за умови взяття суб'єктом підприємницької діяльності (концесіонером) на себе зобов'язань по створенню (будівництву) та (або) управлінню (експлуатації) об'єктом концесії, майнової відповідальності та можливого підприємницького ризику.

Виходячи з цього визначення у взаємозв'язку з іншими нормами наведеного закону можна дійти наступних висновків:

- об'єктами концесії не можуть виступати природні ресурси;

- вітчизняна концесія не завжди охоплює відносини з реконструкції об'єктів права державної та комунальної власності. Адже згідно з абз.2 ч.3 ст.20 Закону України «Про концесії» концесіонер має право (а значить це не обов'язок) відповідно до умов концесійного договору за рахунок власних коштів здійснювати реконструкцію.

Зокрема, останній висновок знаходить

підтвердження у існуючих на даний час видових класифікаціях договорів концесії об'єктів комунальної власності міста. На думку В.А. Устименка такі договори можуть бути: 1) без зобов'язань поліпшення комунального майна; 2) із зобов'язанням незначного поліпшення комунального майна; 3) із зобов'язанням істотного поліпшення комунального майна; 4) із зобов'язанням створення об'єкту концесії [10, с.5]. Якщо договір концесії не передбачає обов'язку концесіонера поліпшити комунальне майно, тоді доводиться констатувати, що ми маємо справу з орендою. До речі, В.А. Устименко також звертає на це увагу. Звісно, можливість такого користування суперечить природі концесії, проте вона встановлена нормативно.

Окрім того, що реконструкція не виступає прямим обов'язком концесіонера (якщо інше не передбачене договором концесії), чинний Закон України «Про концесії» допускає ще термінологічну багатоманітність. Мається на увазі те, що у тексті цього закону одночасно можна зустріти вживання таких термінів, як «реконструкція», «технічне переоснащення», «поліпшення майна» (абз.2 ч.3 ст.20). При цьому сам закон не дає визначення цих термінів, що ускладнює розуміння співвідношення цих термінів. Якщо звернутися до тексту постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Типового концесійного договору» від 12.04.2000 р., то можна побачити, що концесіонер має право здійснювати поліпшення (реконструкцію, технічне переоснащення) майна, отриманого у концесію, але знову таки не розкривається значення цих понять.

У той же час вищенаведене наводить на думку, що законодавець сам не визначився із співвідношенням цих термінів, вважаючи їх, з одного боку, повністю самостійними (вживаються через кому у абз.2 ч.3 ст.20 Закону України «Про концесії»), а, з іншого – підпорядкованими одному терміну «поліпшення». Втім з таким підходом до вживання цих термінів у нормативному матеріалі не можна

погодитися.

Перш за все, слід звернути увагу на досить широкий за значенням термін «реконструкція», який у енциклопедичній літературі інтерпретується як перебудова чого-небудь з метою поліпшення, удосконалення, покращення його властивостей, підвищення рівня виробництва [11, с.615-616]. З наведеного не важко переконатися, що саме термін реконструкція поглинає або охоплює такі поняття як «поліпшення» та «технічне переоснащення», а тому вже не можна їх ставити на один щабель у нормативній лексиці. До речі, у чинному законодавстві України можна зустріти визначення поняття «реконструкція», але із прив'язкою до специфічної групи суспільних відносин. Зокрема, у ст.1 Закону України «Про комплексну реконструкцію кварталів (мікрорайонів) застарілого житлового фонду» від 22.12.2006 р. підкреслено, що реконструкція житлового фонду спрямована на поліпшення його експлуатації.

В цілому уявляється доцільним уніфікувати термінологію Закону України «Про концесії» та взяти за основу якийсь один термін, який би повніше відображав особливості якісних перетворень об'єкту концесії. Зокрема, таким терміном пропонується визнати реконструкцію. У зв'язку з цим актуалізується питання закріплення у Законі України «Про концесії» терміну «реконструкція», із одночасним визнанням реконструкції як кваліфікаційної ознаки власно самої концесії.

Отже, пропонується ст.1 Закону України «Про концесії» доповнити абзацом наступного змісту:

«реконструкція об'єкта концесії – заходи щодо переобладнання на основі впровадження нових технологій, механізації і автоматизації виробництва, модернізації і заміни морально застарілого і фізично зношеного устаткування новим більш продуктивним устаткуванням, інші заходи щодо поліпшення характеристик і експлуатаційних властивостей об'єкту концесії».

Крім того, поняття «концесія» пропонується

доповнити після слів «права на створення (будівництво) та (або) управління (експлуатацію) об'єкта концесії (строкове платне володіння)» словами «із реконструкцією».

Певні особливості притаманні і процесам формування правової бази концесійних відносин в Україні. Зокрема, процес формування та розвитку нормативної бази регулювання концесійних відносин із використанням об'єктів права державної та комунальної власності є спільним для обох цих форм власності. Вказане можна пояснити віднесенням цих двох форм власності до, так званої, «публічної» власності. Зокрема, на даний нюанс звертають увагу окремі науковці [12, с.481]. Крім того, тривалий час комунальна власність визнавалася різновидом державної власності, про що безпосередньо було зазначено у Законі України «Про власність» від 07.02.1991 р. (на даний час втратив чинність).

Отже, розгляд еволюції законодавства України про концесію об'єктів права комунальної власності представляється неможливим у відриві від державної власності.

Спочатку поняття «концесія» пов'язувалося з інвестиційним законодавством України, яке характеризувалося відсутністю єдиного нормативно-правового акта, який би закріпив власно сам інститут концесії та врегулював основні аспекти діяльності з господарського використання об'єктів концесії. На початку 90-х років концесія переважно розглядалася як засіб залучення іноземних інвестицій, що отримало відображення у Законі України «Про іноземні інвестиції» в редакції від 13.03.1992 р. Зокрема, у цьому законі була закріплена можливість надання іноземним інвесторам прав на розробку та освоєння відновлюваних та не відновлюваних природних ресурсів, проведення господарської діяльності, пов'язаної з використанням об'єктів, що перебувають у державній власності, але не передані підприємствам, установам, організаціям у повне господарське відання чи оперативне управління, здійснюється на підставі концесійних дого-

ворів (ст.44).

На відміну від Закону України «Про іноземні інвестиції» у нині чинному Законі України «Про режим іноземного інвестування» від 19.03.1996 р. природні ресурси включено з переліку об'єктів концесії, на розвідку та освоєння, яких може надаватися концесія. Так, у ст.22 Закону України «Про режим іноземного інвестування» передбачається надання іноземним інвесторам права на проведення господарської діяльності, пов'язаної з використанням об'єктів, що перебувають у державній або комунальній власності і передаються у концесію, відбувається на підставі відповідного законодавства України шляхом укладення концесійного договору.

Окрім інвестиційного законодавства, норми про концесію так чи інакше фрагментарно зустрічалися і у нормативних актах іншого характеру. Так, у Законі України «Про підприємництво» від 07.02.1991 р. (на даний час втратив чинність) концесія визнавалася як один із способів державного регулювання підприємницької діяльності (ст.15); у Законі України «Про джерела фінансування шляхового господарства України» в редакції від 18.09.1991 р. концесійні платежі були закріплені як одне із джерел поповнення дорожніх фондів (ст.5); у Законі України «Про оподаткування прибутку підприємств» від 28.12.1994 р. було закріплене положення про те, що набуття права на об'єкти державної власності не спричиняє збільшення валового доходу суб'єкта підприємницької діяльності (п.7.9.1) тощо.

Втім відсутність детальної правової регламентації концесійних відносин призвела до того, що практична господарська діяльність на основі концесій в Україні майже не здійснювалася. У подальшому пошук сфер застосування концесій був спрямований на прискорення розбудови транспортних коридорів в Україні, які були визначені першочерговими економічними пріоритетами держави. У свою чергу передбачалось залучення таких необхідних Україні іноземних інвес-

тицій та приватного капіталу для будівництва автомобільних (позаміських) доріг загального користування.

У зв'язку з актуалізацією питання поліпшення стану автомобільних доріг України та приведення їх до рівня європейських стандартів за необхідне було визнано посилення правового регулювання відносин будівництва автодоріг на концесійній основі. Зрештою, у грудні 1999 року особливості будівництва та експлуатації автомобільних доріг загального користування на умовах концесії були визначені у Законі України «Про концесії на будівництво та експлуатацію автомобільних доріг». Через наявність у цьому законі низки недоліків, які стримували розвиток концесійних відносин у регламентованій сфері, у січні 2009 року були внесені відповідні зміни. Унаслідок цих змін Закон України «Про концесії на будівництво та експлуатацію автомобільних доріг» було викладено у новій більш прогресивній редакції.

Доречним буде зазначити, що визначення розміру концесійних платежів за надання концесії на будівництво та експлуатацію автомобільних доріг здійснюється відповідно до постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Методики розрахунку платежів за надання концесії на будівництво та експлуатацію автомобільних доріг» від 12.03.2003 р.

Звісно, джерелом здійснення концесійних платежів виступає дохід концесіонера від експлуатації об'єкта концесії та послуг, що надаються на платній основі. Втім щодо автомобільних доріг, побудованих на умовах концесії, законодавство України допускає, у окремих випадках, безоплатний проїзд. Зокрема, порядок відшкодування за такий проїзд встановлено постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку відшкодування за безоплатний проїзд автомобільними дорогами, побудованими на умовах концесії» від 06.07.2000 р.

Відшкодування втрат, пов'язаних з безоплатним проїздом автомобільними дорогами

вищенаведених транспортних засобів здійснюється за рахунок відповідних видатків, передбачених у кошторисах органів державної влади, відповідних підрозділів Міноборони, прикордонних та внутрішніх військ, органів внутрішніх справ, а також закладів охорони здоров'я та підприємств, установ і організацій, що використовують транспортні засоби швидкої медичної допомоги (абз.1 п.5).

У контексті вищенаведеного залишається невирішеним одне питання: чи застосовуються положення досліджуваної постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку відшкодування за безоплатний проїзд автомобільними дорогами, побудованими на умовах концесії» від 06.07.2000 р. до автомобільних доріг комунальної форми власності, що побудовані на концесійних засадах? Адже, відповідно до Закону України «Про автомобільні дороги» від 08.09.2005 р. вулиці і дороги міст та інших населених пунктів знаходяться у віданні органів місцевого самоврядування і є комунальною власністю, а згідно із абз.6 ч.2 ст.3 Закону України «Про концесії» можуть виступати об'єктом концесії. На даний час навіть окремі міські ради включили певні ділянки міських автомобільних доріг до переліку об'єктів комунальної власності, що надаються в концесію. Наприклад, Одеська міська рада рішенням № 451-XXIV від 15.10.2002 р. включила до вказаного переліку автомобільної дороги від вул. Балківська до Об'їзної дороги [13].

Проїзд міськими дорогами вказаних у постанові Кабінету Міністрів України від 06.07.2000 р. видів транспорту цілком можливий, а питання компенсації витрат концесіонера автомобільних доріг комунальної форми власності залишається відкритим. На перший погляд, виходячи з назви постанови Кабінету Міністрів України, може здатися, що мається на увазі надання відшкодування концесіонерам будь-яких автомобільних доріг. Проте ця думка розвіюється, якщо звернути увагу на преамбулу постанови Кабінету Міністрів України, в якій підкреслено її зв'язок із

Законом України «Про концесії на будівництво та експлуатацію автомобільних доріг».

Згаданий закон стосується, як зазначено у преамбулі, автомобільних доріг загального користування. В свою чергу, ч.2 ст.7 Закону України «Про автомобільні дороги» проголошує, що автомобільні дороги загального користування перебувають у державній власності. Отже, можна дійти висновку, що постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку відшкодування за безоплатний проїзд автомобільними дорогами, побудованими на умовах концесії» від 06.07.2000 р. стосується лише автомобільних доріг державної форми власності. У зв'язку з цим можна припустити думку, що обов'язок компенсувати безоплатний проїзд буде покладений на органи місцевого самоврядування.

Звісно, цю проблему можна вирішити завдяки концесійного договору, передбачивши відповідні особливі умови у його змісті. Але затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 12.04.2000 р. Типовий концесійний договір, з одного боку, не адаптований до такого специфічного об'єкту концесії як автомобільні дороги, а з іншого – сторони договору не можуть відступати від змісту типового договору. Безумовно, особливості концесії автомобільних доріг передбачені у Типовому концесійному договорі на будівництво та експлуатацію автомобільної дороги, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 04.10.2000 р., але цей документ застосовується до державних автомобільних доріг.

Виходом із цієї ситуації може бути або розширення сфери дії «Типового концесійного договору на будівництво та експлуатацію автомобільної дороги» на автодороги комунальної форми власності, або надання органам місцевого самоврядування права самостійно визначати зміст концесійного договору щодо будь-якого об'єкту комунальної форми власності, у тому числі автомобільних доріг, із дотриманням вимог передбачених чинним законодавством України. Остан-

ній спосіб є більш раціональним, оскільки відповідно до Конституції України органи місцевого самоврядування знаходяться поза системою органів державної влади, представляють інтереси територіальної громади та діють від її імені, самостійно управляють комунальною власністю з метою найбільш ефективного задоволення потреб мешканців.

Отже, підсумовуючи усе вищенаведене можна дійти наступних висновків:

- виділено періоди формування концесійних відносин, а саме: 1) період Середньовіччя; 2) дореволюційний період (середина XIX століття – 1917 р.); 3) радянський період (1917-1937 рр.); 4) сучасний період (1992 р. – по теперішній час);

- узагальнено наукові погляди вчених дореволюційного, радянського та сучасного періоду на поняття «концесія»;

- обґрунтовано доцільність уніфікації термінології Закону України «Про концесії», якою позначаються особливості якісних перетворень об'єкту концесії, із закріпленням у цьому значенні терміну «реконструкція». У зв'язку з цим запропоновано закріпити у Законі України «Про концесії» термін «реконструкція», із одночасним його визнанням як кваліфікаційної ознаки власно самої концесії;

- аргументовано, що правове регулювання концесії автомобільних доріг комунальної форми власності потребує подальшого вдосконалення.

Викладені у даному науковому дослідженні ідеї можуть бути розвинені у напрямку вдосконалення інституту концесій в Україні із урахуванням передового зарубіжного досвіду.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ведель Ж. Административное право Франции / Ж. Ведель. – М. : Прогресс, 1973. – 512 с.

2. Попондопуло В. Ф. Концессионное соглашение – правовая форма государственно-частного партнерства / В. Ф. Попондопуло //

Правоведение. – 2007. – № 6. – С. 255-268.

3. Таль Л. С. Концессионные договоры городских общественных управлений / Л. С. Таль. – Петроград : Общественная польза, 1915. – 69 с.

4. Сосна С. А. Концессионные соглашения: теория и практика / С. А. Сосна. – М. : ООО «Нестор Академик Паблишерз», 2002. – 256 с.

5. Мельник О. Ю. Концесійні угоди: досвід правового регулювання в СРСР / О. Ю. Мельник // Вісник господарського судочинства. – 2002. – № 2. – С. 219-224.

6. Зельдіна О. Р. Теоретичні аспекти спеціального режиму господарювання : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. юрид. наук : спец. 12.00.04 / О. Р. Зельдіна ; НАН України ; Ін-т екон.-правових дослідж. – Донецьк, 2007. – 35 с.

7. Григоров О. М. Концесійні угоди: правова природа та особливості правового регулювання : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.11 / О. М. Григоров ; Ін-т міжнарод. відносин ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2000. – 28 с.

8. Медведєва О. А. Концесія як правова форма використання державного майна у господарській діяльності недержавними суб'єктами : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.04 / О. А. Медведєва ; Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. – Х., 2005. – 17 с.

9. Варнавский В. Концессионные формы управления государственной собственностью / В. Варнавский // Проблемы теории и практики управления. – 2002. – № 4. – С. 66-71.

10. Устименко В. А. Власність територіальної громади міста (господарсько-правові аспекти) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. юрид. наук : спец. 12.00.04 / В. А. Устименко ; НАН України ; Ін-т екон.-правових дослідж. – Донецьк, 2007. – 33 с.

11. Большая советская энциклопедия: В 30 т. / гл. ред. А. М. Прохоров. – 3-е изд. – М. : Сов. энцикл., 1975. – Т. 21. – Проба-

Ременсы. – 640 с.

12. Хозяйственное право / под ред. акад. В. К. Мамутова. – К. : Юринком Интер, 2002. – 912 с.

13. Рішення Одеської міської ради «Про включення в перелік об'єктів комунальної

власності, що надаються в концесію, автомобільної дороги від вул. Балківська до Об'їзної дороги» : від 15.10.2002 р., № 451-XXIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.misto.odessa.ua/index.php?u=vlast/document/docod,2,10,2002,254>.

Пілігрим Г. С. Поняття та правове регулювання концесії об'єктів права комунальної власності / Г. С. Пілігрим // Форум права. – 2009. – № 3. – С. 491–499 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2009-3/09pgcpkv.pdf>

Розглянуто історико-правові передумови становлення концесій. Здійснено періодизацію формування концесійних відносин. Узагальнено наукові погляди вчених дореволюційного, радянського та сучасного періоду на поняття «концесія». Обґрунтовано доцільність уніфікації термінології Закону України «Про концесії». Розроблено окремі пропозиції щодо вдосконалення концесійного законодавства України.

***

Пилигрим А.С. Понятие и правовое регулирование концессии объектов права коммунальной собственности

Рассмотрены историко-правовые предпосылки становления концессий. Осуществлена периодизация формирования концессионных отношений. Обобщены научные взгляды ученых дореволюционного, советского и современного периода на понятие «концессия». Обоснована целесообразность унификации терминологии Закона Украины «О концессиях». Разработаны отдельные предложения относительно совершенствования концессионного законодательства Украины.

***

Piligrim G.S. Concept and Legal Adjusting of Concession of Objects of Right of Communal Ownership

Historical and law pre-conditions of becoming of concessions are considered. A division into the periods of forming of concession relations is carried out. The scientific looks of scientists of pre-revolution, soviet and modern period are generalized to the concept «concession». Expedience of standardization of terminology of Law of Ukraine is grounded «About concessions». Separate suggestions are developed in relation to perfection of concession legislation of Ukraine.

Форум